

Світлана ГОМАНОВСЬКА,
ветеранка дипломатичної служби,
радниця першого класу

...І ЧОРНОБРИВЦІ НА КЛУМБАХ АШҒАБАТА

Тут братство є звичай і дружба – закон
для славних родів і могутніх племен
Магтимгули Пираги, «Майбутнє Туркменії»

Буває ж таке... Поживеш трохи в країні, поспілкуєшся з людьми, ближче познайомишся з її історією та культурою, побачиш краєвиди – тоді відчуваєш, що вона стала й твоєю країною. Починаєш її розуміти, широко любити такою, якою вона є – з усіма перевагами, перемогами та проблемами. Та робиш усе під- і надсильне, але, звісно, у межах компетенції, аби розвивати й зміцнювати міждержавні дружбу та співпрацю. Такою країною для мене став Туркменістан.

Не снилось і не гадалося, проте трапилося. Прилетіла в Ашґабат серед спекотного літа – 14 липня 2014 року. Одразу кинулися в очі чорнобривці на клумбах міста. «Чорнобривців насіяла мати», – заспівала в душі. Улюблена квітка мого народу, яка споконвіку росте майже біля кожного будиночка в українському селі, оспівана в наших найзворушливіших піснях, виявилось, у великій кількості тут, на клумбах Ашґабата. Це був добрий знак, як сонячний промінчик, неначе зв'язок із домівкою, з Україною.

І він справдився. Тепло мені тут. Ні, не спекотно, а саме тепло, будь-якої пори – у холод і спеку. Тепло від звернення «сестро», од радісної реакції на повідомлення, що я з України, од широкого жалю щодо подій на Сході нашої країни та побажань миру й добра. Тепло поміж цих працюючих, гарних, толерантних, щирих і гостинних людей, спокійних у власній гідності стосовно себе й інших людей, котрі люблять свою державу, історію та культуру, пишаються ними.

Якось я дуже здивувала колегу, коли під час розмови зауважила, що почувую себе в Туркменістані так, ніби у Швейцарії, яка також залишилася в моїй душі назавжди, адже пропрацювала там загалом майже 8 років. «Як можна порівнювати?» – здивувалася та. Можна. Спокійна, толерантна, чиста, безпечна, з виваженою зовнішньою політикою, конструктивними пропозиціями. А ще ці дві країни споріднює їх нейтральний статус.

Справдився добрий знак і з погляду роботи в Посольстві України в Туркменістані. До цього все своє кар'єрне життя займалася багатосторонньою дипломатією, здебільшого співпрацею України з ООН за різними напрямками, а тут, майже зненацька, «двосторонка». Отже, деякі побоювання були. Важливими чинниками мого швидкого занурення в роботу стали високий професіоналізм, знання та тонке відчуття країни, відданість справі й уміння налагодити роботу дипустанови тодішнього Посла України в Туркменістані Валентина Миколайовича Шевальова. Особливо на початку багато мені дали бесіди з Валентином Миколайовичем, у яких завжди відчувала глибоке розуміння предмета обговорення та детальний аналіз процесів і подій. Треба також відзначити його невтомність, уміння працювати з командою та в команді, а також почуття гумору, яке не залишало його навіть у найскладніших ситуаціях. Усе це надихало та надавало сил, навіть тоді, коли через брак людських ресурсів доводилося виконувати, здавалося, нереальний обсяг роботи. І таки вдавалося, бо, справді, весь час у посольстві відчувала себе важливою ланкою єдиної команди, яка працює над спільною справою.

Затишно та безпечно почувала себе й у помешканні в житловому будинку, розташованому на території посольського комплексу. Українцям важливим виявилось для мене те, що з балкона моєї квартири щоранку можна було спостерігати як зі сходом сонця змінюється колір верхівок хребта Копетдагу, які височіли над дахом посольства.

Весь посольський комплекс розташовано в одному з найгарніших та найзеленіших районів міста. Неподалік, у невеличкому гарному сквері – пам'ятник Т.Г. Шевченку, до якого покладали квіти в дні національних та визначних дат або візитів офіційних осіб з України. Символічно, що на протилежному боці розташовано Національний музично-драматичний театр імені Магтимули Пираги – великого туркменського мислителя, поета-класика, філософа, який має таке ж важливе значення для туркменів, як Т.Г. Шевченко для українців.

Знала про Туркменістан немало, але була вражена тим, що побачила. Нині Туркменістан – це сучасна, спрямована в майбутнє країна. Стрімко й невпинно відбуваються кардинальні перетворення. Модернізація всіх сфер суспільства поєднано з постійним піклуванням про відродження та збереження високих духовних традицій і звичаїв туркменського народу,

глибинного змісту, закладеного в них, його самобутньої культури. Приголомшують темпи будівництва та введення в експлуатацію оснащених найсучаснішим обладнанням медичних центрів, санаторіїв, освітніх установ, наукових, культурних і спортивних центрів, не тільки в столиці, а й по всій країні. Зводять десятки адміністративних будівель і житлових будинків з упорядкованими територіями та розміщеними поряд соціальними об'єктами. Споруджують залізниці, морські порти й газопроводи. Без перебільшення можна сказати, що столицю, як і всю країну, розбудовують і розвивають на очах. Особливо швидкі темпи змін можна спостерігати протягом останнього десятиліття.

Ашгабат причарував мене з першого погляду. Біломармурове місто серед моря зелені. Нові будівлі, витримані в одному стилі, водночас дуже різноманітні та своїми архітектурними формами частенько говорять про своє призначення: будівля із земною кулею на даху – МЗС; розгорнута книга – Міністерство освіти; будівля-запальничка – офіс нафтогазового комплексу; у формі зуба, гадаю, що мудрості, – суперсучасний стоматологічний центр; щойно споруджений аеропорт має вигляд птаха. Здалеку видніється «Палац щастя» – Центральний ЗАГС у формі гігантського восьмикутника з глобусом усередині; краплеподібна будівля готелю «Зірка», хоч у мене вона асоціюється з наповненим вітрилом; «Елем» – найбільше у світі колесо огляду в закритому приміщенні, фасад нагадує традиційну жіночу туркменську прикрасу гульяку. Чудові палаци та виставкові зали, університетські комплекси, готелі, парки й численні фонтани – усе це сучасний Ашгабат. Місто перетинають широкі проспекти, а нові автомагістралі з'єднують центр міста з колишніми його околицями. Мало не звідусіль у місті відкривається вид на хребет Копетдаг.

Більшість новобудов оздоблено традиційними орнаментами, як-от ґюлі – основні елементи килимових орнаментів різних туркменських племен. Майже скрізь присутня восьмипроменева зірка Огуз-хана – багатозначний символ, що має глибинний філософський зміст та історичне коріння. Як вважають, нині вона стала своєрідною об'єднуючою ланкою між минулим, сучасністю та майбутнім.

2013 року Ашгабат унесено до «Світових рекордів Гіннеса» як «найбільш біломармурове місто у світі», а зірку Огуз-хана, що прикрашає центр телевежі в Ашгабаті, – її найбільшим у світі архітектурним зображенням. Але це не всі рекорди Туркменістану.

На окрему увагу заслуговує суперсучасне Олімпійське містечко – «місто в місті», яке будували на моїх очах до V Азійських ігор у закритих приміщеннях і з бойових мистецтв (Азіада-2017). Майже всі роки мого перебування в Ашгабаті співпали в часі з підготовкою до проведення Азіади-2017. Здавалося, що вся діяльність у країні відбувається під її знаком,

а очікування цього спортивного свята витає в повітрі. Ігри пройшли дуже успішно, а відкриття та закриття Азіади-2017 навряд чи забудуть ті, хто спостерігав зазначені феєричні дійства. Я точно не забуду. Як не забуду й решту спортивних подій, за якими довелося спостерігати та, навіть, брати участь. Увага, яку влада Туркменістану, насамперед Президент Г.М. Бердимугамедов, приділяє розвитку в державі спорту та поширенню здорового способу життя поміж молоді заслуговує на окрему розповідь.

Помилуватися панорамою казкового біломармурового міста можна з майданчика біля Палацу щастя чи з оглядового майданчика в горах, куди вас доправить канатна дорога. А коли на Ашгабат і гори спадає ніч, місто стає чарівним мерехтливим морем вогнів, од якого не можна відвести очей. Закохуєшся в це місто й воно не відпускає роками. Недаремно одне з найпоширеніших пояснень назви Ашгабат – «місто кохання».

Центральна частина Ашгабата потопає в зелені, а на його околицях сформовано великі зелені площі. У Туркменістані є хороша традиція – двічі на рік, навесні та восени, проводити в країні кампанію з озеленення – Йовар. До заходів долучають усі верстви населення. У цій акції зазвичай бере участь Президент Туркменістану, віцепрем'єри, міністри, туркменські послы в інших країнах, у разі їхнього перебування в цей час у столиці. До участі в таких заходах запрошують також керівників акредитованих в Ашгабаті дипломатичних установ. Як сказав мені посол, якби зібрати всі висаджені ним за час перебування в Туркменістані дерева, то вийшов би такий чималенький гай. Тішусь і я тим, що до того гаю додалося кілька «моїх» дерев.

Коли знайомишся з містом ближче, з'ясуєш, що воно не тільки біле й зелене. Його вулиці різнокольорові завдяки чудовому національному вбранню із шовку туркменських жінок. З початком навчального року вулиці Ашгабата й усіх інших населених пунктів Туркменістану стають іще барвистішими. Уранці та вдень вони рясніють яскраво червоними чи кольору сапфіру сукнями дівчат-студенток і смарагдовими – школярок. Юнаки та хлопчики – у чорних костюмах та білих сорочках. Усі носять традиційні тьобетейки. Це – майбутнє Туркменістану.

Державі, яка невпинно рухається вперед, потрібні високоосвічені громадяни та висококласні фахівці. Влада країни приділяє велику увагу освіті дітей і молоді. У всіх регіонах зводять будівлі нових дитячих дошкільних установ, середніх шкіл, вищих навчальних закладів, у систему навчання широко впроваджують найсучасніші інформаційно-комунікаційні технології, школи й виші оснащують сучасною комп'ютерною технікою та мультимедійними засобами навчання. Щороку 1 вересня всі першокласники загальноосвітніх шкіл отримують навчальні комп'ютери як подарунок од імені Президента.

Особливе значення надають розвитку вищої школи, покликаної готувати високопрофесійні кадри для різних сфер національної економіки. Значно зросла кількість студентів, які навчаються в туркменських і закордонних навчальних закладах. Українські виші також допомагають готувати для Туркменістану фахівців нового покоління із широкого кола спеціальностей.

Кожен день перебування тут – це знайомство з історією, культурою, традиціями туркменського народу. Скільки дізналася за цей час – і про весільні традиції, і про клімат, і про те, коли зацвітають у долині маки, і що чорнобривці називають тут «бархотками». Багато пізнала й про історію та сучасність країни, чула співи, бачила танці, мала можливість приміряти жіночі головні убори, полюбила традиційні сукні туркменських жінок. Відвідала чимало заходів із нагоди туркменських свят скауна, килима, врожаю, дині тощо. І щоразу відкривала для себе нові грані національного надбання цього талановитого народу.

Недаремно кажуть, що знайомство з культурним і духовним спадком – це правильний шлях до зближення народів. Відчула це вповні, коли вперше взяла участь у святкуванні Навруза – Національного свята весни. Заходи на його відзначення проводили в передгірній долині Агала, що за 20 км од Ашгабата. Тут було відтворено в усіх деталях туркменське поселення з юртами, подвір'ями зі свійськими тваринами, майстернями, торговельними рядами, високими гойдалками, повитими квітами, казанами, що парують, у яких готували традиційні страви національної кухні, тапчанами з килимами, на яких зібралися жінки та дівчата, щоби за традицією вишити весільне вбрання та придане для нареченої. Усе тут передавало атмосферу туркменського селища в очікуванні великого тоя (свята), готувалися до прийому гостей.

Глибоко поринувши у святкову атмосферу цього імпровізованого селища, «доторкнулася» до старовинних обрядів, почула співи й танці, спробувала традиційні туркменські страви, відчула душевність і гостинність туркменського народу. Була в захваті від виступу відомої національної кінної групи «Галкиниш» Агалтекінського спортивного комплексу, де побачила всю красу агалтекінської породи та вправність наїзників, поміж яких були й дівчата.

Тоді ж уперше побачила «куштдепди» – старовинний швидкий туркменський танець, який зберегли як ритуально-розважальну частину традиційних святкувань. 2017 року його було включено до Репрезентативного списку нематеріального культурного спадку людства ЮНЕСКО. Часто його виконують на різних заходах. Завжди хотіла приєднатися до танцюристів, але швидкий темп і широка амплітуда рухів зупиняли моє прагнення.

І все ж таки можливостей долучитися до туркменських танців було достатньо. Є там така добра традиція: на заходах із нагоди свят, церемоніях відкриття деяких об'єктів, концертах тощо всіх присутніх запрошують до танцю – як гостей, так господарів. Так помалу й ми опановували мистецтво туркменського танцю. Своєю активністю із залучення присутніх до танцю на таких заходах можна відзначити Голову Меджлісу Туркменістану Акджу Таджіївну Нурбердієву, яка виявилася ще й дуже вправною танцюристкою.

Але не хочу, аби склалося хибне враження, що нашою роботою були лише свята й танці. Навпаки, заходи з нагоди свят, багато з яких відзначають у неділю, відкриття нових об'єктів, виставок чи форумів – часто за участю Президента й віцепрем'єрів, міністрів, керівників інших установ – надавали додаткову можливість спілкування з ними для обговорення поточних або нагальних питань. Отже, посол завжди був готовий до роботи й у свята. Таку практику передав і нам. Зазначені заходи розглядали частиною роботи, тож ретельно готувалися до них.

Треба також урахувати, що в Туркменістані шестиденний робочий тиждень. Отже, субота була для нас не зовсім днем відпочинку. Посол завжди був тоді в повній готовності до активної діяльності та можливого запрошення до МЗС. Інші співробітники зазвичай приходили вранці на кілька годин та, у разі відсутності невідкладних завдань, ішли у своїх справах, залишаючись на зв'язку та в стані «stand-by». Принаймні я відчувала себе саме так.

Довго не наважувалася користуватися одним із популярних в Ашгабаті видів місцевого транспорту – перше-ліпше авто, що зупиниться на твою вимогу (у Києві такого не роблю). Потім переступила через свої побоювання та була дуже рада цьому, оскільки змогла ближче познайомитися з народом Туркменістану.

За кермом були прості люди – здебільшого туркмени, азербайджанці, вірмени, росіяни. Більшість із них спілкується, менша частина – мовчить, переважно через моє незнання туркменської. Щойно почну говорити, одразу ж визначають: «Ви з України». На запитання «Як Ви дізналися?» майже завжди лунала одна відповідь: «За акцентом». Потім зрозуміла, що видає вимова букви «г».

Од співрозмовників відчувала симпатію до України, щирі побажання миру, добра, злагоди. Хтось ділився враженнями від нещодавнього відвідання України, навчання чи спілкування там із друзями; інші згадували минулі часи перебування в Україні – служба в армії, робота, відрядження; решта була в захваті від українських страв. Розпитували про Україну. Доволі часто запитували, як я почуваю себе в Туркменістані, чи подобається, чи очікувала я побачити те, що побачила. Цікавилися, де була, що вже встигла подивитися, радили, куди варто поїхати й на що звернути увагу. Щиро раділи, коли вислуховували мої враження.

Ділилися думками про своє життя. У когось син чи донька навчалися в Україні, у чийсь сім'ю син мав привезти «невісточку» з України. От водій машини «спокійно спить, бо не хвилюється за свою навіть незачинену машину», інший сміявся: «Боялися сідати в першу-ліпшу машину? Та ні, нема чого боятися, тут у нас спокійно». І справді, за час перебування не виникло жодного сумніву, що Ашгабат є одним із найбезпечніших міст світу.

Усі ці короткі бесіди, інше спілкування з людьми переконливо засвідчили щире та доброзичливе ставлення туркменського народу до українців. Це було наочним підтвердженням слів Президента Туркменістану Г.М. Бердімугамедова, що «дружба, взаємна симпатія та повага між народами Туркменістану й України пройшли перевірку часом». І це щира правда. Я би сказала, що повага – основа наших взаємовідносин, симпатія – то їхня аура.

Повагу та позитивне ставлення до України завжди відчувала й на офіційному рівні. Очевидно, що Туркменістан налаштований на широко-масштабну та взаємовигідну співпрацю з нашою країною. Під час ознайомлення з попередньою історією українсько-туркменських відносин була приємно здивована її масштабністю. Фундамент взаємодії за всіма напрямками був солідним, а отже, було завдання зміцнювати його та розбудовувати. Хотілося зробити якомога більше, адже посольство працювало дуже активно. Співробітники в експедиції МЗС Туркменістану, які приймали від диппредставництв кореспонденцію, нерідко зазначали, що з українського посольства надходить звернень щодо організації офіційних зустрічей посла з туркменськими посадовцями більше, аніж од інших посольств разом узятих.

У зв'язку з нечисленним штатом посольства доводилося опікуватися великим колом питань. На різних етапах воно дещо розширювалося чи звужувалося, залежно від зміни кількісного складу посольства. Це були політичні питання, культурно-гуманітарні, інформаційні, зв'язок із місцевими ЗМІ, сайт посольства й чимало іншого, а вдало написаний мною посольський виступ на найближчому після мого приїзду прийнятті з нагоди Дня незалежності України додав до цього переліку ще одну, так би мовити, творчу ділянку.

Отже, зважаючи на кількість напрямів роботи, якими я опікувалася, мені випадало брати участь у зустрічах посла з туркменськими урядовцями різного рівня, зокрема віцепрем'єрами, міністрами й очільниками інших державних установ, під час яких розглядали важливі питання українсько-туркменської взаємодії. Усі ці зустрічі залишили приємне враження. Відчувала готовність до співпраці та бажання її розвивати.

Мабуть, найчастіше доводилося спілкуватися з колегами з МЗС Туркменістану, а надто у зв'язку з підготовкою візитів офіційних осіб зі столиці. Завжди привертав увагу високий рівень професіоналізму, працездатність

і незмінна доброзичливість. Приємно було бачити значну кількість молодих дівчат-дипломаток, як і багато студенток в Інституті міжнародних відносин МЗС Туркменістану.

За час моєї роботи в посольстві Ашгабат відвідали чимало делегацій та окремих представників України. Особливо знаковими були офіційний візит Президента України П.О. Порошенка (жовтень 2015 р.), робочий візит Міністра закордонних справ П.А. Клімкіна (листопад 2014 р.), делегацій України на чолі з Віцепрем'єр-міністром, Міністром регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства Г.Г. Зубком для участі в четвертому засіданні Спільної міжурядової українсько-туркменської комісії з економічного та культурно-гуманітарного співробітництва (травень 2015 р.) та в Міжнародній конференції «Політика нейтралітету: міжнародне співробітництво в ім'я миру, безпеки та розвитку» (грудень 2015 р.).

Усі візити пройшли успішно. Попри «врізаний» склад посольства, за кілька місяців до візиту високого рівня в межах ротації було відкликано до Києва радника та консула, візит було забезпечено як слід, що відзначили українська й туркменська сторони. Усі були задоволені також його результатами. Президенти двох країн тоді досягнули важливих домовленостей, підписали Спільну заяву та 9 міждержавних угод, зокрема у сфері сільськогосподарства, промисловості, туризму та низку угод у сфері освіти.

Президент Туркменістану приймав Міністра закордонних справ та Віцепрем'єр-міністра України в межах їхніх візитів. Успішно пройшло четверте засідання Спільної міжвідомчої українсько-туркменської комісії з економічного та культурно-гуманітарного співробітництва. Під час Міжнародної конференції з питань нейтралітету відбулися важливі робочі зустрічі глави та членів делегації України з віцепрем'єрами та міністрами Туркменістану.

У зв'язку з візитом Г.Г. Зубка в травні 2015 року пригадую епізод, який, на перший погляд, може здатися незначним. Але, зважаючи на притаманне туркменській дипломатії вміння без слів сказати не менше, ніж словами, у чому я неодноразово переконувалася, вважаю його дуже показовим із погляду ставлення до нашої країни.

Ще наприкінці лютого 2015 року, який було оголошено в Туркменістані Роком нейтралітету та миру, з МЗС Туркменістану надійшло прохання підготувати статтю нашого посла на тему нейтралітету Туркменістану для розміщення в газеті «Нейтральний Туркменістан» (орган Кабінету Міністрів Туркменістану). У визначені терміни таку статтю було підготовлено та надіслано до зазначеного міністерства. Але вона не з'явилася на шпальтах газети за кілька днів, не з'явилася вона там і через місяць, два. Не було на неї жодної реакції з боку МЗС. На наші обережні запитання щодо її долі чіткої відповіді ми також не отримали.

Згодом – у вирі нових завдань – якось уже й забули про неї. Аж поки вранці наступного дня після завершення візиту Г.Г. Зубка, під час якого нашого віцепрем'єра прийняв Президент Туркменістану та відбулося засідання Спільної міжвідомчої українсько-туркменської комісії, до моєї кімнати зайшов радник посольства з примірником свіжого «Нейтрального Туркменістану» в руках. Привернувши мою увагу до повідомлення про зустріч українського віцепрем'єра з Президентом, а також матеріалу щодо засідання Спільної міжвідомчої комісії, він зачитав кілька, мабуть, знайомих йому рядків з останнього та з посмішкою сказав: «От бачите, мене навіть “Нейтральний Туркменістан” цитує». Відтак вийшов і зачинив за собою двері. Через хвилину двері знову відчинились, а я почула: «Мене тільки цитує, а Вас друкує повністю». Я відкрила свій примірник газети та побачила на її третій сторінці в рубриці «Думка іноземного дипломата» вже майже «забуту» статтю Посла України в Туркменістані Валентина Шевальова про політику «відкритих дверей» нейтрального Туркменістану.

Це було дуже несподівано. Таку концентрацію матеріалів, пов'язаних з Україною, в одному номері газети ми сприймали як потужний позитивний меседж. Переконана, що це не було випадково. Так було підкреслено повагу до України та наголошено на важливості для Туркменістану відносин із нашою державою. Така подія не залишилася поза увагою дипломатичного корпусу. Колеги з інших країн у розмовах неодноразово згадували цей «святковий» для України номер видання.

Часто доводилося чути, що проекти з розвитку міської та транспортної інфраструктури стали символами українсько-туркменської співпраці. І підстави для таких заяв були. На час мого приїзду в Ашгабат українські будівельні компанії вже понад 10 років були задіяні в реалізації масштабних інфраструктурних проектів програм розвитку Туркменістану.

Дивилась і переглядала по місцевому телебаченню репортажі зі церемонії введення в експлуатацію споруджених українською компанією «Фінансово-промислова група “Альтком”» найсучасніших залізничного й автомобільного мостів через річку Амудар'я. Знов і знову слухала теплі слова вдячності Президента Туркменістану на адресу української компанії. Особливість цієї події полягала ще й у тому, що на церемонії був присутній не тільки Президент Туркменістану, а й Узбекистану, адже нові мости з'єднали ці дві країни. Отже, українські мостобудівники, так би мовити, зробили внесок і до справи розбудови дружніх зв'язків між двома сусідніми країнами. Відчувала радість за Туркменістан та гордість за Україну.

Трохи раніше ця компанія збудувала ще кілька менш масштабних мостів, а також злітно-посадкову смугу аеропорту в м. Дашогуз разом із відповідними інфраструктурними об'єктами.

Важливим проектом соціально-економічних перетворень у Туркменістані стало будівництво українською компанією «Будівельна асоціація “Інтербудмонтаж”» дренажно-комунікаційного тунелю й комплексу очисних споруд, які за своїм масштабом та інженерно-технічним рішенням, з урахуванням підвищеної сейсмічності й складної геології цього району, на думку фахівців, унікальні та не мають аналогів у світі. Усе, що я чула й бачила із цього приводу, не вкладається в моїй голові «гуманітарія». Не можу уявити, що такі складні грандіозні споруди космічного рівня спроектувала та збудувала людина. Дуже приємно було чути високу оцінку роботи українських будівельників од керівництва держави.

У посольстві випало опікуватися одним із головних пріоритетів українсько-туркменських відносин – культурно-гуманітарною сферою, зокрема питаннями освітньої сфери. Студенти з Туркменістану, яких на час мого приїзду до Ашгабата було майже 13 тисяч, мали тоді одну з провідних позицій поміж іноземних громадян, котрі навчалися в Україні. Згодом через низку причин, як-от війну на Сході нашої країни та скасування прямого авіасполучення між Києвом та Ашгабатом, їхня кількість зменшилася.

Дуже прикро це констатувати, бо є міцне підґрунтя та взаємна зацікавленість у взаємодії за цим напрямом. Окрім угоди між урядами України й Туркменістану щодо співпраці у сфері освіти, укладено домовленості про співпрацю між низкою українських та туркменських вищих навчальних закладів. Для обміну досвідом у сфері навчально-методичної, науково-дослідницької та практичної підготовки студентів, а також вирішення всіх проблем, пов'язаних із навчанням в Україні туркменської молоді, було створено Раду ректорів вищих навчальних закладів України та Туркменістану й успішно проведено два її засідання.

У листопаді 2016 року в Ашгабаті на чолі із заступником Міністра освіти й науки України Р.В. Гребіною перебувала українська делегація, яка взяла участь у Міжнародній науковій конференції «Освіта й спорт в епоху могутності та щастя». Окрім участі в обговоренні питань конференції, члени делегації мали зустріч із керівництвом Міністерства освіти та відвідали низку навчальних закладів Туркменістану, що було дуже корисним для обох сторін.

Як людина, котра тривалий час займалася напрямами роботи з Організацією Об'єднаних Націй, я цікавилася співпрацею Туркменістану з ООН. Розширення партнерства із цією організацією є одним із головних аспектів зовнішньої політики країни. Гордістю для держави є те, що 12 грудня 1995 року було ухвалено резолюцію «Постійний нейтралітет Туркменістану», якою Генеральна Асамблея ООН «визнала й підтримала проголошений Туркменістаном статус постійного нейтралітету, а також закликала держави – члени Організації Об'єднаних Націй поважати та підтримувати

ти цей статус Туркменістану, поважаючи також його незалежність, суверенітет і територіальну цілісність». Із цього приводу в Ашгабаті встановлено Арку нейтралітету, композиційною основою якої став традиційний туркменський таган – підставка для казана, під яким розводять вогнище. Цей образ символізує незгасиме домашнє вогнище та міцність спільного дому, яким є держава.

У зв'язку з 20-річчям набуття Туркменістаном статусу постійного нейтралітету, який там широко відзначають, а в багатьох державах, зокрема в Україні, провели заходи із цієї нагоди, Генеральна Асамблея ООН прийняла ще одну резолюцію щодо постійного нейтралітету Туркменістану. Як 1995 року, так і 2015-го Україна стала співавторкою зазначених резолюцій.

До 2017 року 12 грудня в Туркменістані відзначали як День нейтралітету. З 2017 року згідно з ініційованою цією країною резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 12 грудня оголошено Міжнародним днем нейтралітету.

Постійний нейтралітет став основою зовнішньої політики цієї держави. Туркменістан наочно демонструє, що бути нейтральним не означає бути пасивним. Туркменський нейтралітет – це активна позиція, повномасштабне залучення в міжнародні процеси через миротворчість, сприяння у формуванні ефективних моделей економічної взаємодії.

Нейтральний Туркменістан став переговорним майданчиком для вирішення наявних у регіоні та за його межами проблем. Зокрема, в Ашгабаті під егідою ООН проведено низку переговорів, що відіграли важливу роль у досягненні миру й згоди в Таджикистані. Тут були й перемовини з питань урегулювання внутрішньоафганського конфлікту наприкінці 90-х років. У 2007 році в столиці Туркменістану відкрито Регіональний центр ООН із превентивної дипломатії для Центральної Азії, який надає підтримку зусиллям країн регіону зі збільшення потенціалу зміцнення довіри та використання передового міжнародного досвіду. У столиці Туркменістану проходять численні міждержавні зустрічі та важливі міжнародні форуми, що також є втіленням у життя зовнішньополітичного курсу країни на засадах позитивного нейтралітету.

Активність Туркменістану видно під час підготовки до кожної сесії Генеральної Асамблеї ООН низки нових ініціатив, а також пропозицій у розвиток унесених раніше, що охоплюють широкий спектр актуальних проблем глобального порядку денного (транспорт, енергетика, продовольча безпека, водна безпека, надзвичайні ситуації, спорт тощо).

Особливо перспективними є ініціативи в транспортній сфері, зокрема, просування на світовій арені моделей багатостороннього партнерства, спрямованих на інтенсифікацію та підвищення ефективності транзитно-транспортних сполучень. У 2004 та 2015 роках Генеральна Асамблея ООН ухвалила резолюції «Роль транспортних і транзитних коридорів у забезпе-

ченні міжнародної співпраці для сталого розвитку». У грудні 2016-го в Ашгабаті під егідою ООН відбулася Перша всесвітня конференція з питань сталого транспорту, у роботі якої взяла участь делегація України на чолі з Міністром інфраструктури України В.В. Омеляном.

Варто зазначити, що в транспортній сфері Туркменістан важливе місце відводить співпраці з Україною. Споруджені українськими будівельниками мости розглядають як важливу складову програми зі створення міжнародних транспортних коридорів, що відроджують Великий шовковий шлях.

Інший важливий напрям, за яким активно працює Туркменістан, – енергетична безпека. Ашгабат пропонує в межах ООН розробити універсальний механізм для забезпечення надійного та безпечного функціонування міжнародної енергетичної інфраструктури з урахуванням інтересів країн-виробників і транзитерів та споживачів газу. У 2008 й 2013 роках Генеральна Асамблея ООН ухвалила ініційовані Туркменістаном резолюції «Надійний та стабільний транзит енергоносіїв і його роль у забезпеченні сталого розвитку та міжнародного співробітництва».

Україна підтримала ініціативи Туркменістану – як транспортні, так і з питань енергетичної безпеки – і долучилася до кола співавторів відповідних резолюцій.

Туркменістан бере активну участь у роботі органів ООН та її спеціалізованих установ. Цю країну обирали, зокрема, до складу Виконавчої ради ЮНЕСКО, Економічної та соціальної ради ООН, низки функціональних комісій ЕКОСОП та комітетів. Туркменістан було обрано (уже вп'яте) віцеголовою 71-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН.

Україна й Туркменістан підтримують одна одну на виборах до органів ООН. Неодноразово посольство, за дорученням центру, зверталось до МЗС Туркменістану з проханням про підтримання кандидатури України на виборах до того чи того органу ООН і за весь цей час я не пам'ятаю жодної негативної або «протокольної» відповіді на них. Наприклад, Туркменістан одним із перших повідомив про свою безумовну підтримку кандидатури України на виборах непостійних членів Ради Безпеки ООН на період 2016–2017 рр. Хто знає, яка боротьба точиться поміж країнами-претендентами за голоси на таких виборах і які часто висувують умови, той оцінить такий крок Туркменістану як слід.

Є таке туркменське прислів'я: «Одним зрозумілі слова, іншим – знаки». Я, мабуть, належу до другої категорії, адже хоч слова й розумію, знаки все ж сприймаю гостріше. Та як не сприймати, коли той знак так багато несе, так гучно мовить, зачіпаючи душу, западаючи в пам'ять.

У посольстві готували відзначення Дня Соборності України – 22 січня 2016 року. Посол був у від'їзді, я – «на господарстві». Традиційно співробітники посольства та представники українських компаній, які пра-

цювали в Туркменістані, мали покладати квіти до пам'ятника Т.Г. Шевченку. Як було заведено, завчасно повідомили туркменську сторону про заплановану церемонію, аби пам'ятник цього дня був чистеньким та блискучим. Маю зауважити, що сквер, як і сам пам'ятник Кобзарю, завжди перебуває в зразковому стані. Але ж зимова негода, дощі, вітри та пісок дуже швидко роблять свою брудну справу.

Напередодні колеги, які виїжджали з посольства, спостерігали, як біля пам'ятника кипіла робота. Машина, запускаючи феєрверки води, гучно змивала з тротуару навпроти скверу пісок, нанесений вітрами, а працівники міських комунальних служб інтенсивно протирали мармур на пам'ятнику та поралися на клумбах, на яких де-не-де виднілася пожухла рослинність і жовті квіточки, що залишилися з осені. Усе йшло так, як завжди й має бути. Не мала жодного сумніву, що завтра все буде в повному порядку.

Однак те, що побачила наступного ранку, приголомшило. Такого ще не бачила. Кілька хвилин стояла й не могла вимовити ані слова. По всьому периметру скверу, уздовж усіх бордюрів та численних декоративних «стежинок» із дрібних білих камінців було висаджено... десятки яскравих цикламенів.

Ашґабат, січень, ланцюжки барвистих квітів на клумбах біля пам'ятника Кобзареві. Сльози на очах. Не маю сумніву, що наші дорогі туркменські друзі цього символічного для нас дня, у такий непростий для України час, виявили так свою солідарність з Україною та підтримку єдності й територіальної цілісності нашої країни.

Готова була обійняти весь Туркменістан, його народ, наших туркменських друзів. Проте ситуація дозволяла лише щиро подякувати присутньому співробітникові протокольного відділу МЗС Туркменістану, незмінно усміхненому Нури, який тоді був для мене їхнім утіленням, та міцно потиснути йому руку.

Коли у своєму зверненні до учасників церемонії запропонувала подумки простягнути руки та доєднатися до тих символічних ланцюжків, які в День Соборності на знак єдності українського народу утворюють по всій Україні, відчула в тих ланцюжках присутність і наших туркменських друзів. Відтоді щороку в День Соборності України повертаюся подумки до того заквітчаного цикламенами січневого скверика в Ашґабаті та вклоняюся цій країні та її народу.

Слід уклонитись і за ту гостинність, яку виявили в Туркменістані до групи українських дітей з уразливих верств населення (діти загиблих учасників війни на Сході України, сироти, діти без батьківського піклування), запрошених на відпочинок до Національної туристичної зони «Аваза» на узбережжі Каспійського моря.

На підтвердження істини, що чужих дітей не буває, на якийсь час наші діти стали й їхніми. Особисто бачила під час зустрічі дітей в аеропорту, відправленні спочатку до табору в горах під Ашгабатом, а потім потягом до узбережжя та зустрічі на зворотному шляху, що наші діти були оточені такою непідробною турботою, душевним теплом і щирою увагою, що на-вряд чи вони зможуть це колись забути.

Швидко пролетіли роки моєї роботи в Туркменістані. Насичені, цікаві та яскраві. Повернувшись додому в Україну, частинку свого серця залишила там. Але, впевнена, що натомість у мою душу, наче краплина золота, улилася крапля туркменської душі.

Люблю цей край і його працьовитий народ. Щиро бажаю йому рухатися вперед, долати всі перешкоди на своєму шляху, досягати нових успіхів та встановлювати нові рекорди. Нехай квітне ця чудова земля та сонячна країна, хай розквітає українсько-туркменська дружба.

...і чорнобривці на клумбах Ашгабата.